

Musa al-Gharbi, *We Have Never Been Woke: The Cultural Contradictions of a New Elite*, New Jersey: Princeton University Press, 2024, 421 s.

Değerlendiren: Vefa Can Kaya

Geçtiğimiz elli yılda ileri sanayileşmiş toplumlarda kültürel kimlik mücadelelerinin merkezi hale geldiği bir dönüşüm süreci yaşandığını vurgulamak gerekir. Bu dönüşüm kapitalist toplum analizinde sınıf çatışmasını merkeze alan sosyalizmin klasik yorumunun aşınarak ırk, etnisite ve cinsiyet eşitsizliklerine odaklanan yeni sol hareketlerin kültürel söylemleriyle karakterize edilir. ABD’de etnik ve ırksal azınlıklar ile kadınların sosyal adalet mücadelelerini ifade eden şemsiye kavram olarak *woke* aktivizmi kimlik hareketlerinin son dönemde çarpıcı bir örneğini temsil eder. Bu hareket son yıllarda iptal kültürü, politik doğruculuk ve yüzeysel radikalizm gibi konular etrafında yoğun eleştirilere maruz kalmakta ve kültür savaşlarının merkezinde yer almaktadır. Ancak bu tartışmaların genellikle eylem ile söylem arasında tekabülîyet ilişkisi varsayımından hareket ettiği söylenebilir. O halde açıklanması gereken husus, *woke* hareketinin kültürel alanda gücüne rağmen hareketin savunur görüldüğü ve temsilciliğine soyunduğu göçmenler, kadınlar ve siyahlar gibi dezavantajlı kimliğe sahip olan çeşitli grupların toplumsal yapı içerisindeki konumlarının niçin iyileşmediği meselesidir.

Musa al-Gharbi’nin 2024 yılında yayınlanan kitabı yükselen *woke* aktivizmini ve ideolojisini seçkinler sosyolojisi bağlamında ele alan bir çalışma. Kitabın giriş kısmında al-Gharbi, Mills’in sosyolojik tahayyül fikrine uygun biçimde kişisel

@ Dr. Öğr. Üyesi, Samsun Üniversitesi, vefa.kaya@samsun.edu.tr

id <https://orcid.org/0000-0002-8059-3058>

DOI: 10.12658/D0406
insan & toplum, 2025;
insanvetoplum.org

gözlemlerinin etkisiyle araştırma problemini nasıl geliştirdiğini ortaya koyuyor. Trump'ın başkan seçildiği ilk döneminde Columbia Üniversitesi'nde doktora öğrencisi olduğunu ifade eden al-Gharbi, *Ivy League* olarak adlandırılan Amerika'nın en prestijli üniversitelerinde seçkin ailelere mensup öğrencilerin kendilerini Trump rejiminin potansiyel kurbanları olarak konumlandıran bir söylem kullanarak seçim şokundan kurtulmak için üniversitede konaklama talebinde bulunduklarını ve bunu başardıklarını, buna karşın üniversitede hedefe alınma ihtimali yüksek olan çok sayıda göçmen ve azınlık çalışanını ise görmezden geldiklerini gözlemliyor. Benzer şekilde *Black Lives Matter* eylemlerine katılan protestocuların eğitilmiş beyazlardan oluştuğunu, yoksul siyahların ise protestolara ilgisiz olduğunu şaşkınlıkla fark ediyor. Tanık olduğu çevrenin kültürel çelişkilerini sorgulayan al-Gharbi, sosyologların kurumsallaşmış ırkçılık veya cinsiyetçilik olarak adlandırdığı husustan en çok faydalanan insanların aynı zamanda ırkçılık, cinsiyetçilik ve azınlık hakları ile en çok ilgilenen insanlar olduklarını ve bunun nasıl mümkün olabildiğini bir mesele haline getiriyor. Bu bağlamda seçkinlere yönelik oluşmuş literatürü sorgulayarak sosyal bilimcilerin genellikle servet ve kazanç dağılımında en yukarıdaki %1'lik dilime odaklandıklarını, bu grubu beyaz ve erkek olarak etiketleyerek homojen bir seçkin grubu olarak ele aldıklarını vurguluyor. Ancak bu tabloda seçkinler arası rekabete, farklılaşmaya ve çeşitliliğe yer verilmediği gibi en tepedeki milyarderlerin konumlarını sürdürmelerine imkân sağlayan ve daha geniş bir nüfusu bünyesinde barındıran seçkin kitlesinden bahsedilmiyor. Musa al-Gharbi'nin çalışması ise sosyologların kendi siyasi, sosyo-ekonomik, kültürel ve sembolik çıkarlarıyla genellikle örtüşen ve bu nedenle eleştirel incelemeden muaf tutulan bir grubu, Bourdieu'nün kavramsallaştırmasıyla 'sembolik sermayeye' sahip olan seçkinleri ele alıyor. Böylece toplumsal dünyayı analiz etme konumunda yer alan, kültürel ve sembolik sermaye sahibi seçkinleri analiz etmeye ve onların siyasal söylemlerini çözümlemeye odaklanıyor. Gharbi'nin çalışması sağcı veya statükocu sembolik kapitalistler yerine solda konumlanan ve Demokrat Parti'yi destekleyen sembolik kapitalistleri odağına yerleştiriyor.

Kitabın temel argümanı, *woke* söyleminin sembolik kapitalistler arasında kültürel sermayenin önemli bir kaynağı haline gelmesidir. Çağdaş seçkinlerin benimsediği sosyal adalet söyleminin toplumsal dünyadaki eşitsizlikleri meşrulaştırmak ve gizlemek, seçkinlerin kendi statülerine işaret ederek pozisyonlarını güçlendirmek ve rakiplerini ekarte etmek amacıyla harekete geçirildiği vurgulanmaktadır. Böylece *woke* ideolojisi toplumsal ve siyasal alanda eşitlikçi bir dönüşümü mümkün kılmadığı gibi, sistemin kazananları arasında genellikle görünmez hale gelen yeni seçkinlerin konumlarını meşrulaştırmalarına da yardımcı olur. Kitabın ilk bölümü, çalışmanın analiz nesnesi olan sembolik kapitalist kavramını somutlaştırır. Sembolik kapitalistler

retorik ve semboller, imgeler ve anlatılar, veriler ve analizler, fikirler ve soyutlamalarla ticaret yapan profesyoneller olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda eğitim, bilim ve teknoloji, finans, medya, hukuk, danışmanlık, yönetim ve kamu politikası alanlarında çalışan kişilerin ezici çoğunluğunun sembolik kapitalistler olduğu söylenebilir (s. 26). Sembolik meslekler olarak doktorlar, avukatlar, teknoloji şirketlerinde çalışanlar, akademisyenler, gazeteciler, bürokratlar ile STK çalışanları ifade edilebilir. Bu mesleklerin ortak özelliği kendilerini fedakârlık temelinde meşrulaştırmaları ve kamu yararına hizmet veya güzellik ve hakikat gibi aşkın idealler uğruna refah ve zenginliğe karşı kayıtsız bir tavır içinde olmalarıdır (ss. 64-66). Sembolik mesleklerin doğuşundan itibaren meşrulaştırma biçimleri, özellikle dezavantajlı konuma sahip grupların hayatlarının iyileştirilmesine yönelik formasyonları *woke* ideolojisi ile ilgili mesleki çıkarlar arasında uygun bir çerçeve gelişmesine imkân sağlar.

Kitabın ikinci bölümü, *woke* hareketlerini Amerikan tarihi ile sembolik mesleklerin konumu bağlamı içerisinde ele alır. Amerikan toplumunda dört büyük uyanış dönemi tespit eden al-Gharbi, 1930'lu yıllarda *New Deal* dönemi ile Amerikan refah devletinin gelişimi ve buna paralel olarak sosyal devletin ihtiyaç duyduğu uzmanlaşma ile bürokratikleşmenin sembolik mesleklerin kapitalist sistem içerisinde önemini arttırdığını vurgular. Böylece 1960'lı yıllara gelindiğinde, 1930'ların radikal çevrelerinin müesses nizama eklemlenerek soğurulması ve öğrenci protestolarına karşı bir pozisyon benimsemesi mümkün hale gelir. İkinci uyanış döneminin yaşandığı 1960'lı yılların isyan dalgası ise popüler kavranışın aksine ırksal, etnik ve cinsiyet ayrımcılığına karşı sivil haklar hareketi olarak değerlendirilmemelidir. Bu dönemde isyanın temel motivasyonu, Vietnam Savaşı'nın maliyetlerinin arttığı dönemde üniversiteye girişte seçici eleme sürecinin yaşanması ve orta sınıf ailelerden gelenlerin buna karşı kendi ayrıcalıklı pozisyonlarını koruma eğilimidir. Bu süreçte kampüslerde kolonyalizme ve emperyalizme karşı barışçıl söylemler popülerleşmiş olur. Vietnam Savaşı sona erdiğinde öğrenci aktivizminden geriye neredeyse hiçbir şey kalmamış olması, *woke* söyleminin kampüs içerisinde bile güçlü bir iz bırakmadığını gösterir. Üçüncü dalga uyanış 1980'li yılların sonunda yaşanır. Bu dönemde yaşanan mali krizler ve ekonomik şoklar kamu sektöründe istihdamın azalmasına, üniversite bütçelerinin küçülmesine ve özel şirketlerde orta düzey yönetici pozisyonunun ortadan kaldırılmasına yol açar. Sembolik kapitalistlerin rekabetin şiddetli hale geldiği daralan piyasaya karşı tepkisi radikalleşme olarak karşımıza çıkar. Nihayetinde 1990'lı yıllarda piyasada sembolik mesleklerin yeniden konumlarını güçlendirmeleriyle birlikte uyanış hareketi sona erer. Dördüncü dalgada ise Amerikan toplumunda üniversite mezunlarının artışına paralel olarak istihdamın aynı oranda artmamış olması seçkinlerin aşırı üretimine yol açar. Bu durum 2008'de ekonomik krizle birlikte zirve noktasına ulaşarak huzursuzluğu artırır (ss. 78-97). Nihayetinde sembolik

kapitalistlerin siyasi söylemlerinin arka planında işleyen sınıfsal çıkarları açığa çıkaran al-Gharbi, büyük uyanış olarak adlandırılan süreçlerin sembolik ekonominin üretici ve tüketicilerini oluşturan yüksek eğitilmiş liberal beyazlar arasında etkili olduğunu, bunun dışında kalan toplumun büyük çoğunluğunun hayatlarında büyük değişimler yaşanmadığını vurgular. Nitekim sembolik ekonominin kurumlarında çalışanlar liberal ve sol eğilimde olmalarına rağmen, sembolik meslekler Amerikan toplumunun çeşitliliğini yansıtmaktan uzak biçimde genellikle yüksek eğitilmiş, nispeten zengin ve kentlerde yaşayan ailelerden gelen insanlardan oluşur. Kitabın üçüncü bölümünde, mevcut düzende sembolik kapitalistlerin başlıca kazanan gruplardan biri olduğu ampirik verilere dayanarak ortaya konulur (ss. 134-181).

Kitabın dördüncü ve beşinci bölümü, sembolik kapitalistlerin siyaseti nasıl anladıklarını ve ahlaki söylemlerini nasıl oluşturduklarını incelemektedir. Sembolik kapitalistlerin savundukları değerler, kullandıkları dil ve siyasal öncelikleri ile çalıştıkları kurumların ve şirketlerin kurumsal ve ekonomik hedefleri arasında doğrudan bir örtüşme söz konusudur. Sembolik kapitalistler sosyal adalet söylemi kullanarak uzmanlık gerektiren yönetici pozisyonlar için meritokratik bir düzeni savunurlar. Amaç göçmenlere, kadınlara, ırksal ve etnik azınlıklara yönelik engelleri ortadan kaldırarak en iyi ve en zeki olanların zirveye çıkmalarını sağlamaktır. Bu meritokratik söylem esasında şirketlerin beyaz yakalı orta sınıflar için öngördüğü ırkçılık ve cinsiyetçilik karşıtı evrenselciliğin sistemi meşrulaştırıcı zeminini oluşturur (Wallerstein, 1993, ss. 39-49). Bundan daha önemlisi, sembolik kapitalistlerin tarihsel olarak marjinalleştirilmiş veya dezavantajlı konumda yer alanların kültürel kimliklerini savunurken geleneği, cemaati, akrabalık bağları gibi seçime dayalı olmayan ilişkileri ve araçsal olmayan ahlaki taahhütleri kişisel özerkliğe ve kendini gerçekleştirmeye engel unsurlar olarak görmeleridir. Sembolik kapitalistlerin söylemleri serbest piyasanın işleyiş mantığı ile uyum içindedir (ss. 214-217). *Woke* söyleminin ahlaki içeriğine bakıldığında, heteroseksüel, beyaz ve erkek Amerikalıların dünyadaki problemlerin büyük ölçüde kaynağı olduğu yönünde güçlü bir algının yerleşmiş olduğu söylenebilir. Bu ahlaki söylemi pozisyonlarını tahkim etmek için kullanan sembolik seçkinler, yüksek kültürü savunan eski aristokratik seçkinleri ve sağcı sembolik kapitalistleri dışlayarak kendi ayrıcalıklı konumlarını gizlemiş olurlar.

Kitabı genel olarak değerlendirmek gerekirse, çalışmanın özgün bir argümana sahip olmadığını ve son yıllarda aynı meseleye odaklanan çok sayıda eserin yayınlandığını vurgulamak gerekiyor. Bu bağlamda seçkinlerin *woke* söyleminin demokratik toplumlara yönelik tehdidini açığa çıkaran çalışmalar (Doyle, 2022; Williams, 2022) ile seçkinlerin kendi pozisyonlarını tahkim etmek için kimlikçi siyasi söylemi nasıl kullandıklarını ortaya koyan eserler (Liu, 2020; Taiwo, 2022) konunun giderek fazla çalışıldığını ve artan önemini gösteriyor. ABD’de ve Batı Avrupa’da

solun kültürel söyleme angaje biçimde eğitilmiş orta ve üst sınıflar için seçkinler kulübüne dönüşerek işçi sınıfından uzaklaşması, çağdaş siyasetin semptomlarından biri olmaya devam ediyor. Bu açıdan Al-Gharbi'nin çalışmasının sol siyasetin geleceği için özdüşünümsel çabalardan birini oluşturduğunu söylemek mümkün. Kitap literatürde kavramsal çerçevesi, disiplinler-arası araştırma tarzı ve tarihsel bağlamının güçlü olmasıyla öne çıkıyor. Al-Gharbi'nin çalışmasındaki özgün boyutun konunun kendisinden ziyade onu ele alış biçimi olduğunu vurgulamak gerekiyor. *Woke* hareketi ile sembolik kapitalistlerin statülerini koruma arayışları ve çıkarları arasındaki ilişkileri ustalıkla ortaya koyuyor. Bunu yaparken sembolik kapitalistlerin sosyal adalete olan bağlılıklarında sinik veya samimiyetsiz olmadıklarını, ancak sahip oldukları mesleki formasyonların, kültürel çerçevelerin ve seçkin statülerinin bir sonucu olarak maddi kaynakları önemsiz görerek fikirler, kavramlar ve verilerden oluşan söylem dünyasına odaklanma eğiliminde olduklarını vurguluyor. Böylece potansiyel okur kitlesi olan sembolik kapitalistlere ayna tutarak kitabın özeleştirel bir amaca sahip olduğunu söylemek gerekiyor.

Kaynakça

- Doyle, A. (2022). *The New Puritans: How the Religion of Social Justice Captured the Western World*, Constable Publishing.
- Liu, C. (2020). *Virtue Hoarders: The Case against the Professional Managerial Class*, University of Minnesota Press.
- Taiwo, O. (2022). *Elite Capture: How the Powerful Took Over Identity Politics (and Everything Else)*, Haymarket Books.
- Wallerstein, I. (1993). Kapitalizmin İdeolojik Gerilimleri: Irkçılık ve Cinsiyetçilik Karşısında Evrenselcilik. İçinde I. Wallerstein & E. Balibar (Ed.), *İrk Ulus Sınıf* (ss.39-49). İstanbul: Metis Yayınları.
- Williams, J. (2022). *How Woke Won: The Elitist Movement That Threatens Democracy, Tolerance and Reason*, John Wilkes Publishing.